
VLADISLAVA GORDIĆ PETKOVIĆ

NAPOMENA V PRIREĐIVAČA

“Nekad smo živeli u imaginarnom svetu ogledala, raspolućenog bića i pozornice, u svetu drugosti i otuđenja. Danas živimo u imaginarnom svetu ekrana, interfejsa i reduplikacije. Sve naše mašine su ekrani. I mi smo postali ekrani, a ljudska interaktivnost postala je interaktivnost ekrana”

Žan Bodrijar

“Više nemamo korene – imamo antene. Više nemamo poreklo – imamo terminale.” Ovim rečima Mekenzija Vorka, australijskog teoretičara medija, kao da se potpuno potvrđuje naša sumnja da u munjevitom tehnološkom progresu sve više živimo svoju budućnost i sve odlučnije brišemo prošlost. Kulturu reči zamenjuje kultura ekrana: “Nekad smo živeli u imaginarnom svetu ogledala, raspolućenog bića i pozornice, u svetu drugosti i otuđenja. Danas živimo u imaginarnom svetu ekrana, interfejsa i reduplikacije. Sve naše mašine su ekrani. I mi smo postali ekrani, a ljudska interaktivnost postala je interaktivnost ekrana”, piše Žan Bodrijar u tekstu “Terminalni identitet”.

Izvesno je da ekran već decenijama dominira našim životima: od perifernog vida zabave polako postaje vid komunikacije, pa i učenja kome poklanjamo ne samo svoju dokolicu nego i poverenje. Internet i kompjuterska tehnologija postali su, u laičko-populističkom viđenju sveta, drugo ime za **bekstvo od sebe**. Takvo shvatanje može da preformuliše stalni motiv otuđenja, vekovima prisutan u literaturi i u istoriji nauke: ideja da što je okruženje na višem civilizacijskom nivou, ono postaje artifičelnije i time sve

dalje od neke apstraktne, zamišljene suštine izvorne ljudske prirode, dobija nov oblik.

Svest o digitalnom jazu između štampe i ekrana više je nego puko osvedočenje: postavlja se pitanje kako smestiti elektronski tekst u istoriju, odnosno kako ga opisati i klasifikovati. Kulturno delo ekranske književnosti, hipertekst "Popodne" Majkla Džojasa, ima šest različitih izdanja, od kojih je svako drugačija verzija sa znatnim preinačenjima. U svakom narednom izdanju broj linkova se povećava, a grafika se menja. Kako onda prirediti kritičko izdanje? Da li ono treba da bude štampano u formi knjige ili sačinjeno u vidu emulacije "softverskog" okruženja prvobitno korišćenog programa "storispejs"?

Majkl Džojas kaže da "štampa ostaje ono što jeste, dok se elektronski tekst neprekidno menja", a Džej Dejvid Bolter u studiji "Prostor za pisanje" ističe da je elektronski tekst "prvi tekst u kome su elementi značenja, strukture i vizuelnog izgleda suštinski nestabilni", a da su svi podaci u kompjuterskom svetu "jedna vrsta kontrolisanog pokreta, i otud je prirodna sklonost kompjuterskog pisanja da se menja, raste i na kraju nestane."

Mari-Lor Rajan, u eseju "Kiberprostor, virtuelnost i tekst", navodi kao karakteristike štampanog teksta trajnost, jedinstvo, red, monologiziranje, sekvencijalnost, čvrstinu i statičnost. Virtuelni tekst i ekranske sadržaje karakterišu efemernost, kaos, dijalozizam, paralelizam, fluidnost, dinamika. No, opozicija između fiksiranih, pouzdanih štampanih tekstova, s jedne strane, i fluidnih i dinamičkih ekranskih sadržaja, s druge strane, zapravo je lažna. Kao što ni štampanom tekstu ni manuskriptu nije garantovana trajnost, tako ni efemernost digitalnog teksta i ekranskih sadržaja nije svršena stvar; ne moramo automatski da se pomirimo s gubitkom najvrednijih podataka da bismo pojмили pun potencijal medija. Proglašavajući medij nestabilnim, mi ga romantizujemo, a romantizujemo ga verovatno stoga što je zagonetka uvek intrigantnija od šturo definicije.

Knjiga, pozorište, film i internet formiraju jednu čvrstu koaliciju i već se predstavljaju kao identitet s kontinuitetom. Upravo su iz tog razloga prilozi u ovom tematu raspoređeni tako da ne poštuju hronologiju nastanka medija o kojima se u njima govori. Polazimo

od budućnosti koja je već počela – od “sajberspejsa”, o kome piše Ivana Milojević, pružajući nam na uvid ne samo malu istoriju ovog medijskog prostora već i vidove upisivanja ženskog identiteta u taj prostor. Napredujući od različitih dimenzija interneta (“blogosfere”, o kojoj piše Saša Radojčić i “fejsbuka”, koji analizira Biljana Radić-Bojanić), prema filmu i pozorištu – filmskim slikama Beograda u tekstu Ljubinke Savčić i medijskim kontekstima teatra Ane Tasić – ovaj temat zaokružujemo književnošću kao prostorom verbalnog i pokretnog, misaonog i vizuelnog.

Književnost i njene vitalne medijske inkarnacije tema su većeg broja tekstova, a radovi mladih anglista i srbista otkrivaju koliko je širok opus **čitanja ekrana**: dok Mirna Radin-Sabadoš piše o motivima i mitovima ekranske kulture u prozi američkog romansijera Dona Delila, a Jagoda Topalov istražuje politike pogleda u prozi popularnog Nika Hornbija, Milena Kostić prati put junaka staroengleske književnosti od usmene tradicije do video-igrice. Dragoljub Perić istražuje mogućnosti usmene tradicije pesme i pevanja u retorici filmskog ekrana; Jasmina Vrbavac govori o (ne)kompatibilnosti knjige i televizije kao medija koji je predstavlja, dok se Dobrivoje Stanojević pozabavio onim što naziva **trgovinom rečima**, odnosno promenama u retorici pod uticajem ekrana. Poseban segment u okviru temata čine tekstovi o teoriji medija i medijskoj kulturi iz pera Zorana Jevtovića, Vladislava Šćepanovića i Dragana Čalovića, koji će nam približiti paradigme i mehanizme medijskog delovanja.

Bodrijarova teza o pretvaranju mašina i bića u ekran ne mora da bude onespokojavajuća slika našeg sveta, već je, možda, samo novim rečima sročeni poziv na interaktivno putovanje medijima i medijskim sadržajima – u nadi da strast prema avanturi nije znamenje naivnosti, već neutažena žeđ za znanjem.

U Novom Sadu,
14. septembra 2009.